

Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše v roce 2025

Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., (ARÚB) bylo v roce 2025 otevřeno v pravidelném sezonním provozu od 4. dubna do 30. listopadu. Expozici a doprovodné programy v tomto období navštívilo celkem 7702 osob. Nejvyšší návštěvnost byla tradičně zaznamenána v letních měsících, zejména v červenci a srpnu, zvýšený zájem však provázal i jarní část sezóny. Návštěvníci přicházeli především z Jihomoravského kraje, zastoupeny byly ale i další regiony České republiky (graf 1) a zájemci ze zahraničí. Sezóna 2025 tak potvrdila stabilní postavení centra jako místa prezentace římského archeologického dědictví na jižní Moravě a transferu znalostí ze strany archeologické vědy, propojujícího stálou expozici, edukační programy, tematické akce a popularizaci aktuálních výzkumných výsledků.

Významnou součástí činnosti centra zůstaly vzdělávací programy pro školy. V roce 2025 je absolvovalo 38 školních skupin, celkem 1089 žáků, studentů a pedagogických doprovodů. Největší zájem byl zaznamenán na jaře, zejména v dubnu. Programy využívaly především školy z Jihomoravského kraje, opakovaně však přijížděly i skupiny z dalších regionů. Edukační nabídka centra – sestávající ze tří tematicky odlišných programů „Nepřítel před branami“, „Z deníku archeologa“ a „V římském světě“ – tak nadále sloužila jako doplnění výuky dějepisu, regionálních dějin, latiny i humanitně zaměřeného vzdělávání.

Vedle standardních školních programů pokračoval také přednáškový cyklus pro veřejnost „In medias res: K jádru věci“, zaměřený na popularizaci konkrétních výzkumných otázek archeologie a humanitních věd vůbec. V roce 2025 v jeho rámci zazněly přednášky J. Petrželky (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně), *K čemu římský císař potřebuje filosofii?*, Z. Porubčanové (ARÚB), *Sůl nad zlato – pohádka či realita?* a M. Hlavy (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci), *Velkolepé plány a střizlivá realita – výzkumy římských památek v meziválečném Československu*.

V průběhu jara se uskutečnil také další program multidisciplinárního vzdělávacího cyklu „Věda vševěda“, připravený tentokrát ve spolupráci s Centrem prehistorické archeologie ARÚB. Program *Jak ulovit mamuta* přiblížil školním skupinám život paleolitických lovců a sběračů, jejich dovednosti, strategie obživy i vztah k okolní krajině (obr. 1).

Obr. 1. Žáci během programu *Jak ulovit mamuta* z edukačního cyklu „Věda vševěda“. Foto Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. (ARÚB).

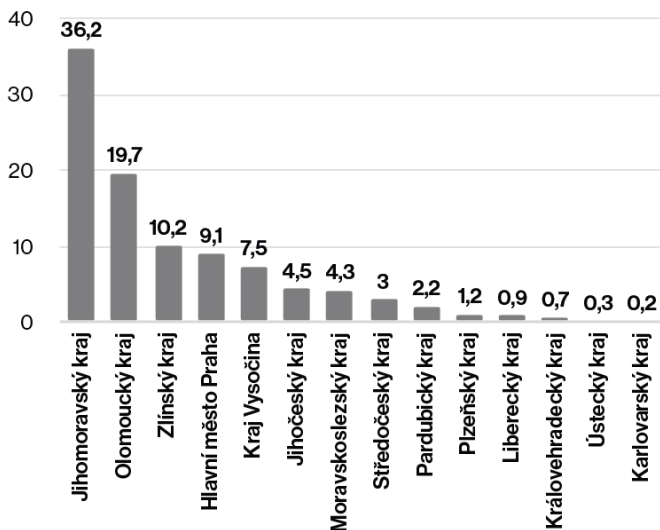
Fig. 1. Pupils during the programme *How to Hunt a Mammoth* from the educational series ‘Věda vševěda’. Photo by the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno (ARÚB).

Sezónu Návštěvníckého centra otevřel 5. dubna program *Zahájení sezóny s Římany*, pojatý jako celodenní setkání se světem starověkého Říma. Návštěvníci se mohli seznámit s ukázkami dobových řemesel, zúčastnit se komentovaných prohlídek římského tábora a absolvovat interaktivní i tvořivé aktivity pro děti. V květnu se centrum zapojilo do Festivalu muzejních nocí programem *Olympijské hry*, který hravou formou přiblížil vybrané prvky římských slavností a sportovních soutěží.

Červnová akce *Peníze nesmrdí, aneb Pecunia non olet* byla věnována představení unikátního nálezu římské náramkové peněženky z prostoru římské pevnosti Hradisko u Mušova (obr. 2). Nález, objevený v lednu 2025, představuje první doklad svého druhu na našem území a významný příspěvek k poznání římské vojenské přítomnosti severně od dunajské hranice impéria. Program zároveň přiblížil širší souvislosti římského peněžního systému, užívání mincí a každodenního života vojáků v době markomanských válek. Akce byla výstupem projektu regionální spolupráce *Integrovaný model občanské vědy v archeologii: odborná spolupráce, aplikace a transfer poznatků v Jihomoravském kraji*; studium a prezentace nálezu probíhaly v rámci programu Strategie AV21 *Moc předmětů: Materialita mezi minulostí a budoucností*.

Červnovou nabídku doplnil program *Dětský den s Římany – Cestujeme po Římské říši*, během něhož se děti prostřednictvím her a zážitkových aktivit seznamovaly s římskými provinciemi, řemesly a technologiemi starověkého světa (obr. 3).

V červenci se uskutečnil program *Markomani: život a řemesla*, připravený ve spolupráci se skupinou reenactorů Projektu *Marobudum*. Návštěvníkům představil germánskou osadu, ukázky každodenního života Markomanů, řemeslnou výrobu i vybrané předměty užívané Germány doby římské pocházející z prostředí Římské říše. Srpnová akce *Cestou necestou – římské vojsko v markomanských válkách* se zaměřila na přesuny římského vojska na našem území v období markomanských válek, stejně jako na jeho výstroj, výzbroj a život v táboře (obr. 4). Součástí programu byly též komentované prohlídky probíhajícího archeologického výzkumu na Mušově, populárně naučná přednáška i společný pochod vojáků a návštěvníků na vrchol Hradiska. Akce byla realizována jako jeden z výstupů projektu *Roman Trails – On the Trail of the Romans in the Weinviertel Region and in South Moravia*, spolufinancovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj prostřednictvím programu Interreg Rakousko – Česko 2021–2027.

Graf 1. Podíl návštěvníků v roce 2025 podle krajů České republiky.

Graph 1. Visitor distribution in 2025 by Czech regions.

PENÍZE NESMRDÍ PECUNIA NON OLET

„Pecunia non olet“ neboli peníze nesmrdí je výrok připisovaný římskému císaři Vespasianovi (vládl v letech 69–79 n. l.), který tímto obhajoval daň, kterou uvalil na veřejné záchody.

PŘEDSTAVENÍ UNIKÁTNÍHO NÁLEZU 20. 6. 2025, 17:00

Návštěvnícké centrum Mušov - Brána do Římské říše

BALÁZS KOMORÓCZY

Římská peněženka a její cesta na jih Moravy

JIŘÍ MILITKÝ

Peníze doby císaře Marca Aurelia

MUŠOV
BRÁNA DO ŘÍMSKÉ ŘÍŠE
ARCHEOLOGICKÉ NÁVŠTĚVNICKÉ CENTRUM

Průzkum detektory kovů, při němž byly peněženka a zde vystavené římské mince nalezeny, je součástí projektu regionální spolupráce „Integrovaný model občanské vědy v archeologii: odborná spolupráce, aplikace a transfer poznatků v Jihomoravském kraji“. Studium a prezentace nálezu římské peněženky se koná v programu Strategie AV21 “Moc předmětů: Materialita mezi minulostí a budoucností” jako výstup aktivity “Materiální luxus jako výraz sociálního statusu v protohistorických kulturách střední Evropy” podpořené dotací Akademie věd ČR, jejíž příjemcem je Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Akademie věd České republiky STRATEGIE AV21 Společný výzkum na veřejném zájmu ARÚB Archeologický ústav AV ČR, Brno jihomoravský kraj TAJEMNÁ MÍSTA

Obr. 2. Program události *Peníze nesmrdí aneb Pecunia non olet*. Layout P. Růžičková.

Fig. 2. Programme of the event *Money doesn't stink, or Pecunia non olet*. Layout by P. Růžičková.

Obr. 3. Výcvik malých legionářů během *Dětského dne s Římany*. Foto ARÚB.

Fig. 3. Training of little legionaries during the *Children's Day with Romans*. Photo by ARÚB.

Letní sezóna vyvrcholila šestým ročníkem Římsko-barbarského festivalu *Germania subacta*, který se uskutečnil ve dnech 29.–30. srpna (obr. 5, 6). Tématem byly kov, řemesla a každodennost starověku. Festival nabídl ukázky starověké řemeslné výroby, experimentální tavbu mědi a hutnění železa, prezentace římských legionářů a barbarských válečníků, gladiátorské hry, jezdecké vystoupení skupiny Štvanci, přednášky, hry pro děti, tradiční dětskou bitvu i závěrečnou bitvu. Během posledního prázdninového víkendu se tak Návštěvnícké centrum a samotné Hradisko znovu proměnily v atraktivní kulisy pro synergickou prezentaci popularizace výzkumu, experimentální archeologie a oživené historie. Festival pořádal ARÚB za podpory Jihomoravského kraje a obce Pasohlávky; zároveň byl jedním z výstupů projektu *Roman Trails – On the Trail of the Romans in the Weinviertel Region and in South Moravia*, spolufinancovaného Evropskou unií v rámci programu Interreg Rakousko – Česko.

Obr. 4. Římsí vojáci z historických skupin Legio X GPF a Pannonia během akce Cestou necestou – římské vojsko v markomanských válkách. Foto ARÚB.

Fig. 4. Roman soldiers from the historical groups Legio X GPF and Pannonia during the event On and off the beaten track – The Roman Army in the Marcomannic Wars. Photo by ARÚB.

Obr. 5. Římsko-barbarský festival *Germania subacta* 2025. Experimentální hutnění železa. Foto ARÚB.

Fig. 5. Roman-Barbarian festival *Germania subacta* 2025. Experimental iron smelting. Photo by ARÚB.

Obr. 6. Scéna ze 6. ročníku festivalu *Germania subacta*. Foto ARÚB.

Fig. 6. Scene from the 6th edition of the *Germania subacta* festival. Photo by ARÚB.

Provoz Návštěvníckého centra a jeho programová nabídka pokračovaly i během podzimních měsíců. Říjnový Mezinárodní den archeologie nesl název *Po stopách římských legií* a byl věnován římskému vojenství. Opět nabídl komentované prohlídky, prezentaci originálních nálezů římských mečů a dalších součástí výzbroje a jejich replik. Atraktivní součástí programu byl také dětský program *Já, legionář*. Symbolickou tečku za rokem

Obr. 7. Pavel Titz během přednášky „Vánoční čas“ v pohanském starověku. Foto ARÚB.

Fig. 7. Pavel Titz during the lecture ‘Christmas Time’ in Pagan Antiquity. Photo by ARÚB.

představovaly prosincové *Saturnálie na Mušově – světlo uprostřed zimy*. Program uvedl návštěvníky do atmosféry antických zimních svátků a zahrnoval vystoupení historické skupiny Pannonia, komentovanou prohlídku a přednášku P. Titze (Národní muzeum) o Saturnáliích a starověkých slunečních kultech (obr. 7). Ve snaze o zprostředkování antiky pro všechny smysly byly do programu zařazeny také ochutnávky starověkých římských jídel.

Sezóna 2025 navázala na dosavadní směřování Návštěvníckého centra Mušov – Brána do Římské říše jako místa, kde se propojují výsledky archeologického výzkumu s edukací, popularizací a zážitkovou formou poznávání minulosti. Vedle stabilního zájmu školních skupin a individuálních návštěvníků potvrdila význam tematických akcí, které umožňují představovat nejen samotnou archeologickou lokalitu Hradisko u Mušova, ale i širší kulturně-historický kontext našeho archeologického dědictví, a to v pestré skladbě programů zaměřených na různé skupiny veřejnosti. Důležitou roli přitom opět sehrála spolupráce s odbornými pracovišti ARÚB, prezentace a popularizace jejich aktuálních výzkumných programů a projektů, a též široká kooperace s historickými skupinami, regionálními partnery a dalšími institucemi.

Summary

Visitor Centre Mušov – Gateway to the Roman Empire in 2025

The 2025 season at the Mušov Visitor Centre – Gateway to the Roman Empire further strengthened the centre’s role as a place where archaeological research, education, and public outreach converge. The centre was open from 4 April to 30 November and welcomed 7,702 visitors. Educational programmes for schools were attended by 38 groups, comprising 1,089 pupils, students, and teachers. The programme offered included guided tours, school activities, lectures from the *In medias res* series, Museum Night, the presentation of the unique Roman purse discovered at Hradisko near Mušov, and several events focused on the Roman military presence and everyday life in the Roman period. The main highlight of the season was the sixth edition of the *Germania subacta* festival, dedicated to metalworking, crafts, and everyday life in antiquity. The season confirmed the importance of the Visitor Centre as a vibrant venue for presenting Roman-period archaeology to schools, the public, and visitors interested in the ancient past.

Balázs Komoróczy, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Johana Malíšková, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Pavla Růžičková, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Výroční setkání EAC v Altamiře

Ve dnech 19.–21. března 2026 se uskutečnilo 27. výroční setkání Evropské archeologické rady (EAC – *Europae Archaeologiae Consilium*) v návštěvnickém centru u jeskyně Altamira (obr. 1) ve španělské Kantábrii. Hlavním tématem letošní konference bylo *Bridging Borders in Heritage Protection: Best practice against archaeological crime*. Vedle samotné konference jsou pravidelnou součástí setkání také workshopy pracovních skupin při EAC. Česká republika byla aktivně zastoupena Národním památkovým ústavem, Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i. (ARÚ), a Archeologickým ústavem AV ČR, Brno, v. v. i. (ARÚB).

Co je to EAC?

Evropská archeologická rada sdružuje instituce z členských států, které mají ze zákona odpovědnost za správu archeologického dědictví. Českou republiku, jako jednoho ze zakládajících členů, zastupuje Národní památkový ústav jako řádný člen a Archeologický ústav AV ČR, Praha jako člen přidružený. Naše země má dlouhodobě své zástupce také ve vedení této organizace.

Posláním EAC je podporovat spolupráci a výměnu informací mezi těmito institucemi, přispívat prostřednictvím pracovních skupin k formulaci společných přístupů v archeologické

památkové péči a působit jako poradní orgán ve vztahu k Radě Evropy a Evropské unii (EAC 1999, 1). Současně podporuje ochranu, odborné poznávání, publikování, prezentaci a zpřístupňování archeologického dědictví veřejnosti a napomáhá k lepšímu porozumění, jak s ním nakládat.

Vznik EAC v roce 1999 (Willems ed. 2000, 5) navázal na setkání a „kulaté stoly“ správců archeologického dědictví, které se odehrávaly v rámci každoročních konferencí Evropské archeologické asociace (EAA – *European Association of Archaeologists*). U zrodu nové organizace stáli členové expertního výboru, který připravil znění Maltské úmluvy (Willems 2007, 67). V kontrastu k organizacím založeným na individuálním členství, jakou je právě EAA, bylo základní myšlenkou vytvořit platformu sdružující instituce s přímou zákonnou odpovědností, která dokáže efektivněji převádět odborná doporučení do praxe (Willems 1999, 8). Vazby mezi EAC a EAA však zůstávají silné a projevují se ve společných aktivitách a výstupech, mezi něž patří například Pracovní skupina pro zemědělství, lesnictví a správu venkovské krajiny (*Working Group on Farming, Forestry and Rural Land Management*) nebo čtvrtletník *European Affairs Update* (Affairs_online).

Činnost EAC se dlouhodobě opírá o principy a cíle stanovené Maltskou úmluvou¹ (Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy z roku 1992) nebo Úmluvou z Faro² (Úmluva o hodnotě kulturního dědictví pro společnost z roku 2007). Další strategické směřování bylo vytyčeno v roce 2015 dokumentem *Amersfoort Agenda* (EAC 2015, 15), na který navázala iniciativa *Making Choices*. Ta vedla k ustavení několika pracovních skupin zaměřených na klíčové otázky archeologické památkové péče. Výsledkem jejich činnosti byla řada metodických příruček a doporučení zaměřených například na přínosy záchranné archeologie, na téma selekce při tvorbě archeologických fondů nebo definování národních výzkumných rámců. Tyto materiály jsou volně dostupné online a představují jeden z praktických výstupů EAC (Guidance_online).

Na základě průzkumu mezi zástupci členských zemí byly v roce 2024 formulovány aktuální priority EAC, které odrážejí současné výzvy oboru (Butterworth 2026):

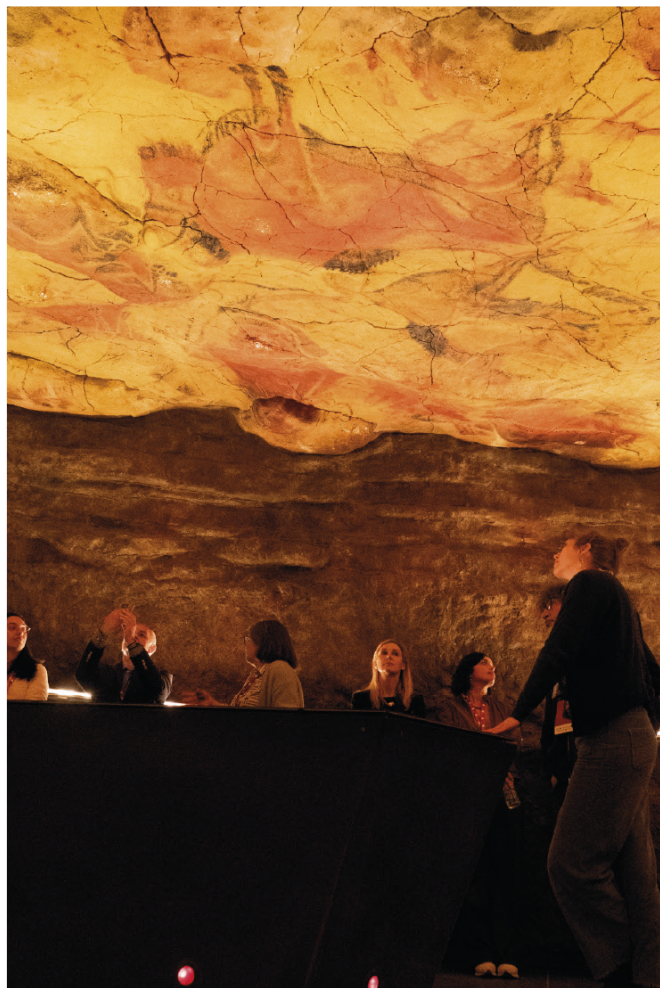
- Potenciál občanské vědy
- Památková kriminalita
- Role archeologického dědictví při správě krajiny a územním plánování
- Dopady změny klimatu a potřeba udržitelnosti oboru

Příspěvky z každoroční tematicky zaměřené konference jsou pravidelně zveřejňovány ve zkrácené verzi ve sborníku *EAC Occasional Papers* (Symposium_online) a v plné verzi v online časopise *Internet Archaeology* (IA_online).

Setkání v roce 2026

Odborná, konferenční část výročního setkání (obr. 2) byla zaměřena na problematiku archeologické kriminality, zejména na nelegální obchod s archeologickými nálezy a vykrádání archeologických lokalit. Tomu odpovídaly i tři sekce, které cílily na dílčí aspekty problému (EAC Programme 2026):

- Spravedlnost pro dědictví: Právní reformy v boji proti drancování archeologického dědictví (*Justice for Heritage: Legal improvements against looting of archaeological heritage*)
- Kolaborativní přístupy (*Collaborative approaches*)
- Inovativní přístupy ke snižování kriminality (*Innovative approaches to reducing crime*)

Obr. 1. Návštěva kopie jeskyně Altamira, známé jako „Neocueva“. © Ministerio de Cultura. Museo Nacional y Centro de Investigación de Altamira.

Fig. 1. Visit to the replica of Altamira Cave, known as the Neocueva, during the EAC Annual Meeting. © Ministerio de Cultura. Museo Nacional y Centro de Investigación de Altamira.

Obr. 2. Účastníci a účastnice výročního setkání EAC. © Ministerio de Cultura. Museo Nacional y Centro de Investigación de Altamira.

Fig. 2. Participants in the EAC Annual Meeting. © Ministerio de Cultura. Museo Nacional y Centro de Investigación de Altamira.

První sekce měla pojmenovat odlišné potřeby států, a tedy i jejich rozdílné přístupy k řešení problémů. Přednášející věnovali pozornost zpřísnování trestů, nedostatkům mezinárodního práva, způsobu posuzování škody, tvorbě metodik či vzdělávání. V poslední uvedené oblasti stojí za zmínku úvodní příspěvek konference, který přednesl Leonard de Witt z holandského památkového úřadu (*Cultural Heritage Agency of the Netherlands*). Výbornou glosou přirovnal fungování nelegálního obchodu s archeologickými nálezy k obchodu s drogami (společensky akceptované, velké úsilí proto přináší pouze malý úspěch) a, trochu nečekaně, s exotickými zvířaty. Pointu příspěvku vystihl ve výroku jednoho z prodejců plazů: „My reptiles have gone out of fashion, they are outdated.“ Právní nástroje totiž mohou fungovat pouze za předpokladu, že se společnost ztotožňuje s nastavenými pravidly. V opačném případě bude zákony porušovat. Proto je nutné pracovat s veřejností a vzděláváním, aby společnost pochopila, že archeologické dědictví není artiklem. Když se to podaří, obchod s archeologickými nálezy vyjde z módy stejně jako obchod s exotickými plazy.

V druhé sekci byly představeny různé formy a druhy spolupráce – jak mezi odborníky a laiky, tak mezi odborníky různých států. Do první kategorie lze zařadit příspěvek od kolegů z Lucemburska (Mei Duong a David Weis, *National Institute of Archaeological Research, Luxembourg*) či Saska (Josefine Falkenberg, *Archaeological Heritage Office of Saxony, Germany*), kteří postupně vytváří koncepční řešení spolupráce mezi archeology a amatéry. K tomu patří také vývoj evidenčních systémů, které ale prozatím nedosahují úrovně nastavené nizozemským PAN-em (Portable Antiquities NL), britským PAS-em (Finds UK), či českou AMČR-PAS. Mezinárodní spolupráci představila Eva Steigbergerová z Rakouska (*Federal Monuments Authority, Austria*), která demonstrovala mimo jiné úspěšnou spolupráci se Slovenskem při navrácení římské masky.

V sekci zaměřené na inovativní přístupy zaznělo několik příspěvků, které se opět týkaly spolupráce mezi archeology a detektoráři. Ve společném příspěvku zde Archeologické ústavy AV ČR (Jan Mařík za ARÚ, a Róbert Antal za ARÚB) představili právní rámec využití AMČR-PAS při formalizaci a kultivaci spolupráce s amatéry, a také roli tohoto informačního systému při edukaci a prezentaci archeologického dědictví. Příspěvky s podobným zaměřením přednesl také kolegyně ze Slovinska (Judita Lux a Mihela Kajzer, *Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia*, Ursula Belaj, *Criminal Police Directorate, Slovenia*) a Estonska (Ulla Kadakas, *Estonian History Museum*, Nele Knagert, *National Heritage Board*, Tuuli Kurisoo, *Talinn University, Estonia*). Z tohoto rámce vybočovaly dva příspěvky, které stojí za samostatnou zmínku:

- Barney Sloane, zastupující Marka Harrisona (oba z *Historic England, UK*) prezentoval intenzivní práci s různými společenskými a profesními skupinami – tréninkové programy pro policii či iniciativa na zapojení mládeže slaví úspěchy, protože v praxi pomáhají předcházet protiprávní činnosti a zároveň budovat pozitivní vztah ke kulturnímu dědictví.
- Dante Abate (*ERATOSTHENES Centre of Excellence, Limassol, Cyprus*) ve svém technologicky zaměřeném příspěvku představil nástroj na monitorování online prodeje kulturního dědictví, který zahrnuje využití umělé inteligence.

Dokladem dobře zvoleného tématu konference a zájmu účastníků byla čilá diskuze, a to jak v jednotlivých sekcích, tak i mimo ně. Setkání tak bylo vhodným místem pro networking a budování základů pro budoucí mezinárodní spolupráci. Snad tedy můžeme věřit, že se ochrana archeologického dědictví bude nadále zlepšovat.

Poznámky

- 1 Česká republika Maltskou úmluvu ratifikovala 22. března 2000.
- 2 Česká republika Úmluvu z Faro nepodepsala ani neratifikovala.

Literatura

- Affairs_online:** European Affairs Update [online]. *European Archaeological Council. Resources*. ©2025. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/european-affairs-update>.
- Butterworth, J. 2026:** The EAC at 25: Looking Forward [online]. *Internet Archaeology* 72. DOI: 10.11141/ia.72.3. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/journal/issue72/3/index.html>.
- EAC 1999:** Statutes [online]. *European Archaeological Council. About EAC*. ©2025. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/statutesstrategiespolicies>.
- EAC 2015:** Amersfoort Agenda – Setting the Agenda for the Future of Archaeological Heritage Management in Europe. In: P. A. C. Schut, D. Scharff, L. C. de Wit (eds.): *Setting the Agenda: Giving New Meaning to the European Archaeological Heritage. Proceedings of the International Conference Amersfoort, The Netherlands, 20–22 March 2014*. EAC Occasional Paper 10. Namur: European Archaeological Council, 15–23. DOI: 10.5281/zenodo.10686954. Dostupné také z: https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/_files/ugd/881a59_fc0a7cd8644e4e1892ba50e1b6ae74ce.pdf.
- EAC Programme 2026:** *Bridging Borders in Heritage Protection. Best practice against archaeological crime. Indicative programme* [online]. *European Archaeological Council. Annual meeting 2026*. ©2025. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/annual-meeting-2026>.

- Finds UK:** The Portable Antiquities Scheme [online]. *The British Museum*. © MMIII - MMXXVI [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://finds.org.uk/>.
- Guidance_online:** Guidance, advice and research [online]. *European Archaeological Council. Publications. Guidance* ©2025. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/guidance>.
- IA_online:** *Internet archaeology* [online]. 1996-. [cit. 2026-06-11]. Dostupné z: <https://intarch.ac.uk/issues/index.html>.
- Portable Antiquities NL:** *Portable Antiquities of the Netherlands* [online]. © 2026-05-26T11:35:12 [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://portable-antiquities.nl/pan/#/public>.
- Symposium_online:** Proceedings of the Heritage Symposia [online]. *European Archaeological Council. Publications. Symposium Proceedings* ©2025. [cit. 2026-05-29]. Dostupné z: <https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/symposiumproceedings>.
- Willems, W. J. H. 1999:** *Europae Archaeologiae Consilium. The European Archaeologist* 11, 7–8. Dostupné také z: https://www.jstor.org/content/pdf/oa_chapter_monograph/jj.15135988.14?refreqid=fastly-default%3Aa798a7d86fd8f15ad6c8cf64412dca1c&ab_segments=&initiator=&acceptTC=1.
- Willems, W. J. H. 2007:** The Work of Making Malta: The Council of Europe's Archaeology and Planning Committee 1988–1996. *European Journal of Archaeology* 10(1), 57–71. DOI: 10.1177/1461957108091482.
- Willems, W. J. H. (ed.) 2000:** *Challenges for European Archaeology. Report on the Inaugural Meeting of the Europae Archaeologiae Consilium at the Council of Europe in Strasbourg, France, on 25 and 26 November 1999* [online]. Zoetermeer: Europae Archaeologiae Consilium [cit. 2026-04-02]. Dostupné z: https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/_files/ugd/881a59_1f8ca39c0fa1401d94b0445175980169.pdf.

Summary

EAC Annual Meeting in Altamira

The 27th Annual Meeting of the European Archaeological Council (EAC) was held in Altamira, Spain, from 19–21 March 2026 (Fig. 1). The conference focused on Bridging Borders in Heritage Protection: Best Practice against Archaeological Crime and brought together heritage managers, archaeologists and policymakers from across Europe.

EAC is a network of institutions legally responsible for archaeological heritage management (Fig. 2). It promotes cooperation, develops common approaches to heritage protection, and advises the Council of Europe and the European Union. Current priorities include citizen science, archaeological crime, landscape management and climate change.

The 2026 conference addressed legal measures against looting, cooperation between professionals and the public, and innovative approaches to reducing heritage crime. Particular attention was paid to collaboration with responsible detector users, public education, international cooperation, and the use of digital tools, including artificial intelligence, for monitoring the online trade in cultural objects. The meeting provided an important forum for discussion, networking and the development of future international cooperation in archaeological heritage protection.

Tomáš Pavloň, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Róbert Antal, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Archeologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2025

Hrad Špilberk se stal v půlce dubna 2026 opět místem každoročního setkání archeologů pod názvem Archeologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku, tentokrát za rok 2025 (obr. 1). Cílem této letité akce je stručný přehled těch nejzajímavějších terénních výzkumů a souvisejících aktivit realizovaných v uplynulém roce na území Moravy a Slezska. Z původního zaměření na záchranné výzkumy se již před lety záběr rozšířil na všechny typy výzkumů a nabízí tak pestrou směs informací z činnosti jak univerzitních a muzejních, tak čistě terénních pracovišť. Nejinak tomu bylo i v letošním roce, kdy v 19 referátech zazněly různorodé zprávy o výsledcích záchranných, předstihových i systematických terénních výzkumů, nedestruktivních průzkumů včetně spolupráce s dalšími obory.

Začátek dopoledního bloku byl tradičně věnován nedestruktivním průzkumům a badatelským a systematickým výzkumům. V úvodu vystoupili Anna Mária Rekemová a Michal Vágner (Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty MU – ÚAM FF MU) se shrnutím archeogeofyzikálních průzkumů tohoto pracoviště za rok 2025. Na ně navázali David Parma (Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i. – ÚAPP Brno) a Eliáš Urban s výsledky prospekci výšinných lokalit v roce 2025 a představili nově objevená neolitická a eneolitická hradiska na jih od Brna. Jaroslav Bartík (Archeologický ústav AV ČR, v. v. i. – ARÚB) poté v příspěvku *Výzkum sídelních a subsistenčních strategií pravěkých populací ve*

středním Pohjhlaví informoval o průzkumu několika paleolitických a neolitických lokalit v okolí Mohelna. Následně nás Peter Tóth seznámil s ložskými výzkumy ÚAM FF MU v rámci činnosti archeologické výzkumné stanice v Těšeticích-Kyjovicích a Aleš Plichta (Moravské zemské muzeum) představil velmi zajímavý nález kosterních pozůstatků malého dítěte v jižní odbočce jeskyně Býčí skála datovaných do doby halštatské. Další dva příspěvky nás posunuly do raného středověku. Petr Dresler a Renáta Přichystalová (ÚAM FF MU) referovali o revizním výzkumu prvního kostela na Pohansku u Břeclavi a Antonín Přichystal upozornil na nález zlomků žernovů z netypické vápencové suroviny, jenž svědčí o kontaktech hradiště Staré Zámky v Brně-Líšni s velkomoravskými centry na jižní Moravě. Blok dopoledních příspěvků uzavřeli David Parma a Miroslav Popelka obsáhlou prezentací výzkumů ÚAPP Brno realizovaných v rámci modernizace železniční trati Brno–Přerov, stavba č. 4 (úsek Nezamyslice–Kojetín), kterým jsme se zároveň přesunuli do sekce záchranných výzkumů.

Po obědové pauze program pokračoval vystoupením Dany Menouškové a Zdeňka Kuchaře, kteří představili výběr z archeologických výzkumů Slováckého muzea v Uherském Hradišti v roce 2025. Následně zástupci Národního památkového ústavu, územní pracoviště Ostrava – Tereza Tichá Krasnokutská, František Kolář a Michal Zezula – referovali postupně o vybraných archeologických výzkumech v Opavě, Hlučíně a Karvině.

Obr. 1. Archeologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2025: pohled do publika při jedné z přednášek. Foto P. Odehnal.

Fig. 1. Archaeological excavations in Moravia and Silesia in 2025: audience view during one of the lectures. Photo by P. Odehnal.

Marek Peška a Aneta Krejčířová prezentovali za kolektiv Archaia Brno z. ú. dva rozsáhlé brněnské výzkumy, a to mediálně značně propíraný výzkum při stavbě Janáčkova kulturního centra na Veselé ulici, a dále výzkum na ploše bývalého Priorsu (Tesca) při ulici Úzká. Zdeněk Omelka a František Trampota poté shrnuli záchranné archeologické výzkumy Regionálního muzea v Mikulově a Šimon Kochan představil výzkum jihlavské pobočky společnosti Archaia Brno z. ú. v centru Velkého Meziříčí se širokým spektrem nálezů od paleolitických ústěpů po novověké hroby. Libor Kalčík a Marian Mazuch informovali o aktivitách ARÚB, pracoviště Mikulčice, konkrétně na lokalitách Podivín, Nový Poddvorov, Bukovany a Nikolčice. David Zimola (Muzeum Vysočiny Jihlava) představil tzv. dolnočepské poklady, tedy nálezy mincovních depotů z okolí Dolního Čepí na Žďársku, a Jiří Kala (ÚAPP Brno) se věnoval válečným hrobům zkoumaným v roce 2025 na několika lokalitách (Sobůlky, Přisnotice, Uherčice, Pístovice). V závěru zazněly různorodé příspěvky netýkající se konkrétních archeologických výzkumů a prospekci. Miroslav Patrik (Děti Země) tradičně shrnul udělené pokuty za porušení zákona o památkové péči v loňském roce, Róbert Antal a Eva

Buchtová (ARÚB) se zabývali problematikou evidence v systému AMČR-PAS a jejími úskalími v praxi, zatímco Tomáš Pavloň a David Spáčil z téže instituce představili příklady propojení dat AMČR s dalšími nástroji a systémy.

Po skončení programu pokračovalo setkání u drobného pohostění v příjemném prostředí koníren a přilehlého dvora, kde byla příležitost prodiskutovat vyslechnuté příspěvky a sdílet další informace. Všem autorům i účastníkům patří velký dík za vynaloženou energii a podporu.

Summary

Archaeological excavations in Moravia and Silesia in 2025

On 15 April 2026, the conference *Archaeological excavations in Moravia and Silesia in 2025* was held at the Brno City Museum. Participants presented an overview of the most significant archaeological excavations carried out in the previous year, along with related information. A total of 19 papers were delivered, reporting on rescue, systematic, and research excavations, covering periods from prehistory to the Second World War.

Zuzana Holubová, Muzeum města Brna, p. o.

Nová koncepce soutěže Zlatý mamut a výsledky sedmého ročníku

Sedmý ročník Ceny Karla Absolona za popularizaci archeologie – Zlatý mamut přinesl řadu změn. První příšly již závěrem roku 2025, kdy došlo k avizované úpravě stanov Ceny (viz Filipová 2025, 303). Hodnotící komise již v průběhu předešlých ročníků narážela na velkou různorodost přihlášených projektů, jež nebylo možné jednoduše kategorizovat (viz Kosarová et al. 2020; Kosarová 2022; 2023; Filipová 2024; 2025). I samotní autoři, resp. přihlašovatelé, projektů tak mnohdy neměli jasno, do které z kategorií svůj projekt zařadit a docházelo k dodatečnému přerazování projektů mezi kategoriemi. Zástupci tří zakládajících institucí – Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. (ARÚB), Moravského zemského muzea a Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity – tedy přistoupili ke zrušení kategorií. Počínaje sedmým ročníkem byly projekty přihlašované do jedné nespécifikované kategorie, v níž poté hodnotící komise posuzovala jednotlivé projekty na základě jejich individuálních kvalit.

Za rok 2025 bylo do soutěže Zlatý mamut přihlášeno 17 projektů, z nichž 16 posuzovala hodnotící komise. Více než třetinu přihlášených aktivit tvořily různorodé výstavní projekty,

zastoupeny byly ale také workshopy a práce s dětmi či archeologické zprávy a dokumenty ve veřejnoprávních médiích. Každý z přihlášených projektů tvoří důležitý dílek v komunikaci s veřejností a přispívá k pozitivnímu obrazu našeho oboru v jejich očích, proto měla hodnotící komise opět nelehký úkol. Ač by si ocenění zasloužilo projektů mnohem více, nakonec si mimořádnou pozornost komise vysloužily tři z nich.

Dlouhodobou a systematickou roli ve zprostředkování vědeckých poznatků veřejnosti hrají veřejnoprávní média, v tomto případě zastoupená redaktorem Tomášem Karlíkem a *Vědeckou redakcí ČT24* (obr. 1). Práce T. Karlíka v popularizaci archeologie je pravidelná a důsledná. Za rok 2025 vydal v rubrice *Věda na webu zpravodajství ČT24* celkem 94 článků na téma archeologie (Web *Věda24*). Pokud by se dal tento rok pokládat za průměrný, pak za osm let, co archeologii na ČT24 popularizuje, dostal k české veřejnosti přes sedm stovek článků – archeologické téma se zde tedy objeví přibližně každý třetí až čtvrtý den. Kombinuje široký rozsah zpracování: od krátkých agenturních článků, přes prepisy a autorské adaptace televizních reportáží, až po dlouhé analytické rozhovory, informace o zásadních domácích

Obr. 1. Hned dvě ocenění získal Tomáš Karlík z Vědecké redakce ČT24 – cenu poroty i cenu veřejnosti. Foto M. Hlaváčová.

Fig. 1. Tomáš Karlík and the ČT24 Science Desk received both the Jury Award and the Public Choice Award. Photo by M. Hlaváčová.

i zahraničních studiích. Kromě pečlivé a nápadité práce s jazykem také rád a často vylepšuje T. Karlík své texty s pomocí multimediálního oddělení o interaktivní grafiky, které pomáhají laické veřejnosti s pochopením obsahu, zejména se zařazením tématu do dobového a geografického kontextu. Měl také zásadní dramaturgickou roli při vzniku televizních reportáží na téma archeologie, které se objevily v hlavních zpravodajských relacích České televize. S obsahem pro sociální síť (FB Věda24) pracuje cíleně tak, aby skrze toto médium co nejlépe zaujal specifickou cílovou skupinu, která se tam vyskytuje, současně se ale snaží nebýt příliš „bulvární“. Ohodnocením práce T. Karlíka ocenila porota současně i dlouhodobou a výraznou roli redakce ČT24 ve zprostředkování vědeckých, ve velké míře právě také archeologických, témat široké veřejnosti. Témata jsou prezentována v různorodých a dostupných formátech a oslovují početnou část české populace. Veřejnoprávní televize se nevyhýbá ani hlubšímu zpracování detailnějších výsledků archeologických výzkumů, například v podobě filmových dokumentů, což odborná veřejnost hodnotí také velmi kladně.

Dalším oceněným projektem je výstava *Posvátná krajina doby bronzové*, která vznikla v Muzeu regionu Boskovicka. Pod výstavou je podepsán autorský tandem Zuzana Jarůšková (autorka textů, námět a scénář) a Barbora Tesařová (architektonická koncepce, design a grafické řešení výstavy), ačkoliv na vzniku výstavy se podílel širší tým pracovníků – jmenovitě například autorka kreseb a rekonstrukcí Jana Bayerová nebo autor technického řešení Jan Sauer. Jedná se o vůdčí výstavní projekt z výstavního cyklu Jihomoravského kraje s názvem *Tajemná místa*. Cyklus s podtitulem „když jsou věci víc než poklady“ se zaměřuje na prezentaci unikátních archeologických nálezů ze sbírek sedmi muzeí Jihomoravského kraje: Jihomoravského muzea ve Znojmě, Masarykova muzea v Hodoníně, Muzea Blanenska, Muzea Brněnska, Muzea regionu Boskovicka, Muzea Vyškovska a Regionálního muzea v Mikulově. *Posvátná krajina doby bronzové* představila fenomén ukládání bronzových depotů v období lužických popelnicových polí mladší a pozdní doby bronzové z oblasti Malé Hané. Tyto předměty byly cíleně ukládány v prostředí přírodních svatyní – na vrcholcích kopců, na slunečných svazích, v blízkosti skal a vodních zdrojů. Krajina hrála zásadní roli nejen v každodenním, ale především v rituálním světě pravěkých lidí a autorky si daly za cíl zprostředkovat atmosféru posvátných míst a rituálů, proto je výstava koncipována jako silně pohlcující zážitek, který návštěvníka přenesou do autentického prostředí

Obr. 2. Organické tvary vitrín i množství přírodnin ve výstavě *Posvátná krajina doby bronzové* propojují předměty s krajinou, do které byly ukládány. Foto B. Tesařová.

Fig. 2. The organic shapes of the display cases and the abundance of natural materials in the *Sacred Bronze Age Landscape* exhibition connect the artefacts with the landscape in which they were deposited. Photo by B. Tesařová.

evokujícího dobovou realitu působící na všechny jeho smysly (obr. 2), a ten se tak stává přímou součástí vyprávěného příběhu. Odborná komise ocenila obsahově i architektonicky atraktivní expozici menšího regionálního muzea, jež nabízí vhléd do krajiny i myšlení člověka doby bronzové. Kromě neobvyklého počtu prezentovaných bronzových depotů obsahuje působivé vizuální prvky, jako je například mlha nad vodním tokem, živá mechária, vysoce realistické ohniště a množství přírodnin, které návštěvníka přenesou do světa, ve kterém přinášení obětí bohům hrálo důležitou roli v každodenním životě člověka. Vystaveny jsou výhradně předměty získané spoluprací s občanskými spolupracovníky muzea a výstava tak zúročuje dlouhodobou součinnost s amatérskými nadšenci, kteří svými nálezy výrazně přispěli k poznání minulosti regionu Boskovicka. Výstavu, která je přístupná ještě v průběhu celého roku 2026, doprovází také graficky atraktivní stejnojmenný katalog (Jarůšková 2026).

Třetím oceněným projektem se stala výstava *Příběh dolu Sauersack: Krajina, stroje, lidé*, jako součást výstavního projektu *Příběh dolu Sauersack | Die Geschichte der Grube Sauersack* realizovaného v Muzeu Cheb ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i., a kreativní zónou DEPO2015. Výstava představila zaniklý cínový důl Rolava jako mimořádně dochovaný relikv industriální a válečné krajiny 20. století. Projekt vycházel z aktuálních archeologických a historických výzkumů a usiloval o komplexní interpretaci lokality v širších souvislostech technologického rozvoje, nucené práce i proměn horského prostředí. Důraz byl kladen na propojení vědeckého poznání se srozumitelnou a zážitkovou prezentací a na kritické zhodnocení místa, jež je dodnes opředeno řadou legend. Výstava tak ukázala význam archeologie modernity pro poznání nedávné minulosti i pro reflexi zaniklých výrobních krajín jako specifického kulturního dědictví. Odborná komise ocenila dosud takřka živé téma prezentované výstavním projektem. Vizuálně působivá výstava, která pracovala se silným příběhem autentického místa pracovního a zajateckého tábora i regionální paměti (obr. 3), nabídl neobvyklý pohled na archeologii v podmínkách, které si veřejnost obvykle s archeologií nespojuje. Důležitou součástí prezentovaného tématu byl doprovodný program, zejména práce se školními skupinami, a atraktivně zpracovaný výstavní katalog (Hasil et al. 2025).

Počtvrté byla také vyhlášována Cena veřejnosti, ve které můžou ocenit nejzajímavější projekt sami zájemci o archeologii z řad široké veřejnosti. Všechny přihlášené projekty byly

Obr. 3. Diorama baráku nuceně pracujících, silně sdělení rozdílného přístupu k zajatcům v expozici *Příběh dolu Sauerzack: Krajina, stroje, lidé*. Foto M. Plevný.

Fig. 3. Diorama of a forced labour barracks, a powerful statement on the differing treatment of prisoners in the exhibition *The Story of the Sauerzack Mine: Landscape, Machines, People*. Photo by M. Plevný.

postupně představeny na sociálních sítích ARÚB (FB ARÚB, IG ARÚB) a také uveřejněny na webových stránkách Ceny Zlatý mamut (Web CZM). Poté bylo po dobu dvou týdnů spuštěno hlasování prostřednictvím Google formuláře, kde bylo možné udělit právě jeden hlas kterémukoliv z přihlášených projektů. Celkem bylo přijato 2075 hlasů, z nichž 797 získala *Vědecká redakce ČT24* s redaktorem Tomášem Karlíkem a umístila se tak na nejvyšší příčce. Na druhém místě pak skončila *Archeologická soutěž* (AS ARÚB) autorů Petra Rataje (ARÚB), Adama Wiltsche a Ondřeje Škrabala (Mendelovo gymnázium v Opavě) s 455 hlasy. Třetí příčku obsadil Youtube kanál *Archeologie Moravy* autora Eliáše Urbana a Davida Martínka s 335 hlasy (Urban 2025).

Přehledné shrnutí všech dosud přihlášených projektů, včetně těch oceněných, můžete nalézt na webových stránkách Ceny Zlatý mamut (Web CZM). Děkujeme všem, kteří věnují svůj čas, energii a velké nadšení popularizaci archeologie a těšíme se na nové projekty za rok 2026.

Literatura

- AS ARÚB:** Nová archeologická soutěž pro studenty [online]. In: *Archeologický ústav AV ČR, Brno. Novinky*. ©Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. 2026. [cit. 2026-06-10]. Dostupné z: <https://www.arub.cz/nova-archeologicka-soutez-pro-studenty/>.
- FB ARÚB:** Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. [online]. In: *Facebook* [cit. 2026-05-27]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Archeologicky.ustav.Brno/>.
- FB Věda24:** Věda 24 [online]. In: *Facebook* [cit. 2026-05-27]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/vedaCT24>.
- Filipová, Z. 2024:** Které projekty získaly Cenu Zlatý mamut za rok 2023? *Přehled výzkumů* 65(1), 264–267. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-65_1_16.pdf.
- Filipová, Z. 2025:** Nejlepší projekty na poli popularizace archeologie za rok 2024. *Přehled výzkumů* 66(1), 303–306. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-66_1_18.pdf.
- Hasil, J. et al. 2025:** *Příběh dolu Sauerzack. Die Geschichte der Grube Sauerzack. Katalog výstavy – Ausstellungskatalog*. Cheb: Muzeum Cheb.
- IG ARÚB:** Archeologický ústav AV ČR, Brno [online]. In: *Instagram* [cit. 2026-05-27]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/arub.brno/>.
- Jarůšková, Z. 2026:** *Posvátná krajina doby bronzové. Katalog výstavy*. Boskovice: Muzeum regionu Boskovicka.
- Kosarová, Z. 2022:** Cena Zlatý mamut – výsledky 3. ročníku soutěže. *Přehled výzkumů* 63(1), 220–222. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-63_1_12_x.pdf.

- Kosarová, Z. 2023:** Známe vítěze 4. ročníku Ceny Zlatý mamut! *Přehled výzkumů* 64(1), 283–286. Dostupné také z: https://www.arub.cz/wp-content/uploads/PV-64_1_18_final.pdf.
- Kosarová, Z., Kostrhun, P., Macháček, J. 2020:** Druhý ročník Ceny Karla Absolona za popularizaci archeologie – Zlatý mamut. *Přehled výzkumů* 61(2), 199–202. Dostupné také z: <https://www.arub.cz/wp-content/uploads/Varia-1.pdf>.
- Urban, E. 2025:** Archeologie Moravy [@ArcheologieMoravy] [online]. In: *YouTube*. [cit. 2026-06-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/@ArcheologieMoravy>.
- Web CZM:** *Zlatý mamut. Cena Karla Absolona za popularizaci archeologie* [online]. © 2025 Masarykova univerzita [cit. 2026-05-27]. Dostupné z: <https://cenazlatymamut.cz/rocniky/rocnik-2024>.
- Web Věda24:** *Česká televize. ČT24. Věda* [online]. © 2026 Česká televize [cit. 2026-05-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/rubrika/veda-25>.

Summary

A new concept for the Golden Mammoth Award and the results of its seventh edition

The seventh Karel Absolon Award for the popularisation of archaeology – the *Golden Mammoth* – was marked by organisational changes. Due to the diversity of submitted projects, the previous category system was abandoned, and all projects were assessed within a single group based on their individual quality and contribution. The evaluation committee awarded three outstanding popularisation initiatives.

The ČT24 Science Desk (Vědecká redakce ČT24), represented by journalist Tomáš Karlík, received an award for its systematic and regular coverage of science-related topics, many of which focus on archaeology (Fig. 1). On the Věda24 website and its associated social media channels, to which Tomáš Karlík regularly contributes, archaeological topics appear roughly every third or fourth day and reach a very wide audience.

The exhibition *Sacred Bronze Age Landscape* from the series *Mysterious Places* was the result of collaboration between Zuzana Jarůšková of the Museum of the Boskovice Region (now the Museum of the Blansko Region) and Barbora Tesařová. The exhibition explored the deposition of bronze hoards during the Lusatian Urnfield culture of the Late and Final Bronze Age, set within natural sanctuaries – hilltops, sun-exposed slopes, rock formations, and areas near water sources. The curators aimed to bring visitors to an authentic environment evoking the lived reality of the period and to engage all their senses (Fig. 2). All exhibited artefacts were obtained through cooperation with the museum’s network of citizen collaborators.

The third awarded project was the exhibition *The Story of the Sauerzack Mine: Landscape, Machines, People*, part of the broader exhibition project *The Story of the Sauerzack Mine / Die Geschichte der Grube Sauerzack*, presented at the Cheb Museum in cooperation with the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Prague, and the DEPO2015 creative zone. The exhibition featured the abandoned tin mine at Rolava as an exceptionally well-preserved relic of the 20th-century industrial and wartime landscape. The project drew on current archaeological and historical research and aimed at a comprehensive interpretation of the site within the broader context of technological development, forced labour, and transformations of the mountain landscape (Fig. 3).

In the public vote, Tomáš Karlík and the ČT24 Science Desk received the highest number of votes and won the Public Choice Award.

Zdenka Filipová, *Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.*

Ze vzpomínek na otce

V jednom z prvních únorových dnů roku 2000 měla za slunečného a mrazivého počasí pouze malá procházka po neposypané cestě parkem tragický důsledek. Nešťastné uklouznutí a následný nepříjemný pád způsobil pohmožděniny a stal se po několika málo dnech vlastně příčinou embolie, která náhle a nečekaně zastavila srdce nejen vynikajícího, světově proslulého vědce, jehož jméno je a bude navždy spjato především se slavnými výzkumy tábořišť lovců mamutů pod Pálavou, ale hlavně dobrého, laskavého člověka, milujícího a milovaného otce.

Pan docent Bohuslav Klíma (obr. 1) se narodil v Drahotuších u Hranic jako syn někdejšího legionáře od Zborova, tehdy důstojníka hranické Vojenské akademie. Mládí neměl lehké, neboť již ve svých 9 letech ztratil matku. Studia na gymnáziu zahájil v Moravské Třebové a následně pokračoval v Brně, kde je v závěru války dokončil. Od útlého mládí inklinoval k výtvarnému umění, k němuž měl obrovský talent. Jako středoškolák si vážně pohrával s myšlenkou studovat malbu na pražské Akademii výtvarných umění. Proto také již v průběhu středoškolského studia využil náhodné příležitosti k výdělku a reagoval na výzvu prof. K. Absolona, který hledal dobré kresliče kamenných a kostěných paleolitických nástrojů. Pro K. Absolona zhotovil dokonalou technickou kresbu množství archeologických artefaktů a připravil pro publikační účely desítky tabulek. Takto vlastně mohl dobře využít svého kresličského nadání. Současně se ale také dostal do prvního přímého kontaktu s archeologií, konkrétně paleolitem, jenž vzbudil jeho trvalý zájem a stal se mu nakonec profesně jeho vědním oborem a současně i celoživotním koníčkem a láskou. Po maturitě proto Bohuslav Klíma nastoupil do Moravského zemského muzea a současně se zapsal ke studiu geologie na Přírodovědecké fakultě MU (PřF MU). Zde posléze dosáhl titulu doktora přírodních věd. Během svého vysokoškolského studia poprvé dlouhodoběji navštívil Francii, pobýval v Les Eyzies, seznámil a spřátelil se s předními badateli a dobře poznal všechny významné paleolitické lokality. Získal tak nejen větší přehled o paleolitu než kdokoliv z tuzemských archeologů, ale i pevný základ pro svoji další vědeckou práci. Zaměstnání v Moravském zemském muzeu (MZM) jej záhy přivedlo na světoznámé tábořiště lovců mamutů do Dolních Věstonic, kde od roku 1947, ve svých 22 letech, navázal na výzkumy K. Absolona

Obr. 1. Doc. RNDr. Bohuslav Klíma, DrSc. (26. 3. 1925 – 6. 2. 2000).

Fig. 1. Assoc. Prof. Bohuslav Klíma, RNDr., DrSc. (26 March 1925 - 6 February 2000).

Memories of my father

On one of the first days of February 2000, in sunny but freezing weather, a simple walk along an unploughed path through the park had tragic consequences. An unfortunate slip and the subsequent painful fall caused bruises and, after just a few days, actually led to an embolism that suddenly and unexpectedly stopped the heart of not only an outstanding, world-renowned scientist – whose name is and will forever be associated primarily with the famous research on mammoth hunter encampments near Pálava – but above all a good, kind-hearted man, a loving and beloved father.

Associate Professor Bohuslav Klíma (Fig. 1) was born in Drahotuše near Hranice, the son of a former legionnaire from Zborov, then an officer at the Hranice Military Academy. His youth was not easy, as he lost his mother at the age of 9. He began his high school studies in Moravská Třebová and subsequently in Brno, where he completed them at the end of the war. From an early age, he was drawn to the visual arts, for which he had tremendous talent. As a high school student, he seriously toyed with the idea of studying painting at the Academy of Fine Arts in Prague. That is why, even during his high school studies, he took advantage of a chance opportunity to earn money and responded to a call from Prof. K. Absolon, who was looking for a skilled draughtsman of Palaeolithic stone and bone tools. For K. Absolon, he produced technically perfect drawings of numerous archaeological artefacts and prepared dozens of tables for publication. In this way, he was able to put his talent for drawing to good use.

At the same time, however, he also came into his first direct contact with archaeology, specifically the Palaeolithic, which sparked his lasting interest and eventually became both his professional field of study and his lifelong hobby and passion. After graduating from high school, Bohuslav Klíma therefore joined the Moravian Museum and simultaneously enrolled in the geology programme at the Faculty of Science, Masaryk University. There, he eventually earned a Ph.D. in natural sciences. During his university studies, he visited France for the first time for an extended period, staying in Les Eyzies, where he met and befriended leading researchers and became thoroughly familiar with all the major Palaeolithic sites. In doing so, he gained not only a broader understanding of the Palaeolithic than any other domestic archaeologist, but also a solid foundation for his future scientific work. His employment at the Moravian Museum soon led him to the world-famous mammoth hunters' campsite in Dolní Věstonice, where, starting in 1947 at the age of 22, he continued the research of K. Absolon and directed it for many years. It was no easy task, as most of the artefacts from the Věstonice settlement, stored at the castle in Mikulov, had been destroyed by fire at the end of the war. The newly launched research was thus intended to gradually make up for the enormous losses caused by the war. Bohuslav Klíma fully achieved this demanding goal. For many decades, on the slopes below Pálava, with great enthusiasm, dedication, and his legendary 'researcher's luck' – renowned among archaeologists – he conducted extensive research, made spectacular discoveries, and unearthed unique artefacts that often surprised and dazzled the world. As early as 1949, he discovered a ritual grave of a woman, covered with mammoth shoulder blades. Similar major discoveries were repeated many times throughout his career.

In 1952, he left his position as head of the Diluvial Department at the Moravian Museum in Brno to join the Archaeological Institute of the Czechoslovak Academy of Sciences, where he served as deputy director for many years and headed the Palaeolithic and Mesolithic Department until his retirement.

a dlouhá léta je řídil. Úkol to byl nelehký, protože většina památek z věstonického sídliště, uložená na zámku v Mikulově, byla na konci války zničena požárem. Nově zahájené výzkumy měly tedy postupně nahradit obrovské ztráty způsobené válečnými událostmi. Tento náročný cíl B. Klíma dokonale naplnil. Na svazích pod Pálavou dlouhá desetiletí s velkým entuziasmem, pracovním nasazením a také se svým, mezi archeology uznávaným, pověstným badatelským štěstím konal rozsáhlé výzkumy, přinášel velkolepé objevy a získával jedinečné památky, jimiž často překvapoval a oslňoval svět. Již v roce 1949 to byl objev rituálního hrobu ženy, překrytý mamutími lopatkami. Podobné velké objevy se v jeho kariéře ještě mnohokrát opakovaly.

Z funkce vedoucího diluviálního oddělení MZM v Brně odešel roku 1952 do Archeologického ústavu ČSAV, kde po řadu let zastával funkci zástupce ředitele a až do svého odchodu do důchodu vedl oddělení paleolitu a mezolitu. Vědeckovýzkumné aktivity, pečlivá teoretická a badatelská práce a rozsáhlá publikační činnost B. Klímy se však neomezovaly jen na Dolní Věstonice. V letech 1952–1972 objevil a prozkoumal sídliště v Pavlově, které se stalo, vedle sousedních Dolních Věstonic, pojmem světového významu. Termínem pavlovián, který zavedl, se dnes běžně ve světové literatuře označuje starší fáze mladopaleolitického gravettienu. V sezoně roku 1962 zde mezi řadou ostatních hodnotných nálezů objevil nejstarší známou mapu na světě, znázorňující rytinou na části mamutího klu oblast Pavlovských kopců s řekou Dyjí a s přesně vyznačeným místem tábořiště lovců. Bohuslav Klíma věnoval ale pozornost také dalším lokalitám. V Petřkovicích u Ostravy objevil sošku ženy vyřezanou z krevle – tzv. Petřkovicovou (Landeckou) venuši. Za zmínku stojí rovněž jeho výzkumy v Předmostí u Přerova, kde osvětlil stratigrafickou pozici a umožnil datování tohoto klasického moravského tábořiště lovců mamutů. Předmětem odborného zájmu se B. Klímovi staly i jeskyně Moravského krasu. Lze jmenovat např. Švédův stůl, Křížovu jeskyni, Novou Drátenickou, ale především jeskyni Pekárnu. Mimořádně úspěšný byl právě výzkum plošiny před poslední jmenovanou jeskyní, kde se mu podařilo nalézt krásnou rytinu čtyř pasoucích se koní, jež také patří mezi světové unikáty.

V druhé polovině 80. let překvapily Dolní Věstonice znovu svým bohatstvím paleolitických památek. Při velkých záchranných výzkumech v prostoru nad bývalou cihelnou (Dolní Věstonice II), vyvolaných těžbou spráše pro stavbu bočních hrází pálavských jezer, objevil B. Klíma na okraji rozsáhlého sídlištního areálu zcela jedinečný, dnes již legendární trojhrob, v němž byly rituálně uloženy ostatky tří jedinců z populace lovců mamutů. Objev sám dodnes přitahuje pozornost a badatelský zájem vědců z celého světa. Je jedinečný po stránce antropologické, ale i hlediska významu a výkladu. Ze zvláštních nálezů jej doprovázel např. lunární kalendář, rytý na kamenné tyčince aj.

Se jménem docenta B. Klímy budou však trvale spojovány také první spolehlivě prokázané pozůstatky lidských obydlí včetně světoznámé chaty dolnověstonického „šamana“ s dílnou na hliněné plastiky, předměty nejstaršího umění, keramické i kostěné lidské a zvířecí figurky, odkryvy rozsáhlých skládek mamutích kostí, početné nálezy kostěných a parohových artefaktů i statisícové soubory štípané kamenné industrie. Všechny svoje výzkumy doc. B. Klíma vedl moderními metodami a díky svému kresličskému umění pořizoval dokonalou dokumentaci. Rozsáhlými plošnými odkryvy se pokoušel zachytit vzájemné vztahy a souvislosti. Na takovém základě mohl vytvořit vůbec prvou rekonstrukci věstonického sídliště. V rámci komplexního výzkumu pleistocénu dokázal získat ke spolupráci domácí i zahraniční odborníky. Geologické znalosti mu dovolily pojímat výzkum paleolitu v těsné vazbě na přírodní podmínky pleistocénu.

However, B. Klíma's scientific research activities, meticulous theoretical and investigative work, and extensive publishing were not limited to Dolní Věstonice. Between 1952 and 1972, he discovered and excavated the site at Pavlov, which, alongside the neighbouring Dolní Věstonice, became a site of global significance. The term 'Pavlovian', which he introduced, is now commonly used in international literature to denote the earlier phase of the Early Palaeolithic Gravettian. During the 1962 season, among a number of other valuable finds, he discovered the world's oldest known map, an engraving on a piece of mammoth tusk depicting the Pavlov Hills area, with the Dyje River and the hunters' location precisely marked. B. Klíma also devoted attention to other sites. In Petřkovicice near Ostrava, he discovered a female figurine carved from a mammoth tusk – the so-called Petřkovicice (Landeck) Venus. Also worth mentioning are his investigations in Předmostí near Přerov, where he clarified the stratigraphic position and enabled the dating of this classic Moravian mammoth-hunter encampment. The caves of the Moravian Karst also became a subject of professional interest for B. Klíma. Examples include Švédův stůl, Křížova Cave, Nová Drátenická, but above all Pekárna Cave. His research on the plateau in front of the latter cave was particularly successful,

In the second half of the 1980s, Dolní Věstonice once again surprised everyone with its wealth of Palaeolithic artefacts. During extensive rescue excavations in the area above the former brickworks (Dolní Věstonice II), prompted by loess mining for the construction of the side dams of the Pálava Lakes, B. Klíma discovered, on the edge of an extensive settlement complex, a completely unique, now legendary triple grave in which the remains of three individuals from a population of mammoth hunters had been ritually interred. The discovery itself continues to attract attention and scholarly interest from researchers around the world. It is unique not only from an anthropological perspective but also in terms of its significance and interpretation. Among the unusual finds accompanying it was, for example, a lunar calendar engraved on a small stone rod, etc.

However, the name of Associate Professor B. Klíma will also be permanently associated with the first reliably proven remains of human dwellings, including the world-famous Dolní Věstonice 'shaman's' hut with a workshop for clay sculptures, objects of the oldest art, ceramic and bone figurines of humans and animals, the excavation of extensive mammoth bone deposits, numerous finds of bone and antler artefacts, and collections of hundreds of thousands of flaked stone tools. Associate Professor B. Klíma conducted all his research using modern methods and, thanks to his skill as a draughtsman, produced perfect documentation. Through extensive area-wide excavations, he sought to capture the interrelationships and connections. On this basis, he was able to create the very first reconstruction of the Věstonice settlement. As part of his comprehensive research on the Pleistocene, he succeeded in enlisting the cooperation of both domestic and foreign experts. His geological knowledge allowed him to approach Palaeolithic research in close connection with the natural conditions of the Pleistocene. The analysis and evaluation of the loess profile from the Dolní Věstonice brickworks enabled him to make a significant contribution to the classification of the Central European Quaternary. It was here that, for the first time in our country, archaeology, along with the natural sciences and radiometric dating, presented the results of a joint study.

Bohuslav Klíma's extensive scientific oeuvre, in which he permanently preserved and bequeathed to the global scientific community the most valuable results of his research, comprises 10 monographs and nearly 500 studies and articles published in leading Czech and international journals. His scientific work

Zpracování a zhodnocení sprašového profilu z dolnověstonické cihelny mu umožnilo účinně zasáhnout do členění středoevropského kvartéru. Právě zde poprvé u nás archeologie spolu s přírodovědnými obory a radiometrickým datováním prezentovaly výsledky společného studia.

Rozsáhlé vědecké dílo B. Klímy, v němž trvale uložil a světoval vědě odkázal nejcennější výsledky svých výzkumů, čítá 10 monografií a téměř 500 studií a článků, otištěných v předních českých a světových časopisech. Jeho vědecké práci se po zásluze dostalo četných ocenění doma i v zahraničí. Byl členem řady zahraničních učených společností.

Své bohaté vědomosti a zkušenosti předával B. Klíma studentům archeologie na Filozofické fakultě MU (pozn. red.: v letech 1960–1990 *Universita Jana Evangelisty Purkyně v Brně*), kde v letech 1965–1989 přednášel, ale také posluchačům historie na Pedagogické fakultě MU. Počátkem 70. let se na PŘF MU habilitoval a v roce 1985 mu byl udělen titul DrSc. Jeho práce byla v roce 1999 oceněna Medailí Masarykovy univerzity. I když na jeho domácí profesuru v devadesátých letech „nezbyl čas“, především jeho zahraniční kolegové jej považovali již velmi dlouho za vynikajícího profesora. Bohuslav Klíma totiž dlouhodoběji pracoval na univerzitách v zahraničí. Několik semestrů v letech 1964–1969 přednášel jako hostující profesor na univerzitě v Erlangen a hostoval rovněž na univerzitě ve Vídni. Na základě tohoto působení, ale i díky vynikajícím výsledkům své vědeckovýzkumné práce byl v roce 1969 skupinou německých profesorů vyzván, aby se ucházel o řádnou profesuru v Německu, a dokonce o vedení katedry archeologie na univerzitě v Kielu. Změněná politická situace ale jeho další dlouhodobější působení v zahraničí již neumožňovala. Odborné kontakty se zahraničím však udržoval dále. Pravidelně v zahraničí publikoval a zúčastňoval se četných mezinárodních kongresů a konferencí. Na nich zasedal v předsednictvech a přednášel o výsledcích svých výzkumů na Moravě. Odborníky byly jeho poznatky vždy přijímány jako významné novinky posouvající výrazně dopředu vědomosti o evropském pleistocénu.

Velkou zásluhou docenta B. Klímy byla rovněž jeho práce s učiteli a profesory dějepisu z celé Československé republiky. Ti se každoročně v hojném počtu zúčastňovali prázdninové archeologické základny Exodu (v rámci ROH). V Dolních Věstonicích pro ně organizoval odborná školení, exkurze a zařazoval je také do procesů výzkumných prací. Odezva ze strany pedagogů byla velká, příznivá a dodnes mnozí z nich vzpomínají na chvíle prožité v archeologickém prostředí vědeckovýzkumné základny. Při veškeré vysilující terénní a teoretické vědecké práci si B. Klíma nacházel čas i na popularizaci vědy, na posezení s novináři, na televizní reportáže, dokumentární a naučné televizní filmy a rozhlasové relace. Nebyl jen vědcem, ale i milovníkem přírody. Přilnul k úrodnému kraji pod Pálavou a ve chvílích oddechu se zde věnoval své další vášni – vinařství. Také v tomto oboru dosáhl nejen cenných zkušeností, ale i jistého věhlasu jako odborník a znalec, který byl zván do různých porot a komisí. Však také jeho sklep s dobrými víny byl znám nejen v archeologických kruzích domácích i zahraničních, ale především velkému okruhu přátel, se kterými si vždy rád s pohárkem v ruce popovídal a také zazpíval. Byl příjemný společník, přátelský kolega, pilný badatel, vlídný pedagog, ochotný poradit i pomoci, ale především dobrý člověk.

Závěrem lze říci, že bohaté životní dílo doc. RNDr. Bohuslava Klímy, CSc., se stalo trvalou součástí úspěchů celé československé archeologie. K jeho poznatkům, publikacím i hypotézám se budou stále vracet další generace domácích i zahraničních paleolitiků. Na jeho milý úsměv a laskavá slova si však vzpomenou i mnozí další, se kterými se setkával.

Bohuslav Klíma jr., Pedagogická fakulta MU

has deservedly received numerous awards both at home and abroad. He was a member of numerous foreign learned societies.

Bohuslav Klíma shared his wealth of knowledge and experience with archaeology students at the Faculty of Arts, Masaryk University, where he lectured from 1965 to 1989, as well as with history students at the Faculty of Education, Masaryk University (editor's note: Between 1960 and 1990, as *Jan Evangelista Purkyně University in Brno*). In the early 1970s, he completed his habilitation at the Faculty of Science, Masaryk University, and in 1985 he was awarded the title of DrSc. His work was honoured with the Masaryk University Medal in 1999. Although there was 'no time left' for his domestic professorship in the 1990s, his foreign colleagues in particular had long regarded him as an outstanding professor. Bohuslav Klíma had, in fact, worked for extended periods at universities abroad. For several semesters between 1964 and 1969, he lectured as a visiting professor at the University of Erlangen and also served as a visiting professor at the University of Vienna. Based on this work, but also thanks to the outstanding results of his scientific research, he was invited in 1969 by a group of German professors to apply for a full professorship in Germany, and even to head the Department of Archaeology at the University of Kiel. However, the changed political situation no longer allowed for his continued long-term work abroad. He continued to maintain professional contacts abroad, however. He published regularly abroad and participated in numerous international congresses and conferences. At these events, he served on organising committees and presented the results of his research in Moravia. His findings were always received by experts as significant breakthroughs that significantly advanced knowledge of the European Pleistocene.

Another significant contribution by Associate Professor B. Klíma was his work with history teachers and professors from across Czechoslovakia. Every year, large numbers of them participated in the Exodus summer archaeological camp (organised by the ROH). In Dolní Věstonice, he organised professional training sessions and field trips for them and also involved them in research projects. The response from educators was enthusiastic and positive, and to this day, many of them fondly recall the time spent in the archaeological setting of the research base. Despite all the exhausting fieldwork and theoretical scientific work, B. Klíma found time to popularise science, meet with journalists, and participate in television reports, documentary and educational TV films, and radio programmes. He was not only a scientist but also a nature lover. He grew attached to the fertile region below Pálava, and in his moments of leisure, he devoted himself here to his other passion – winemaking. In this field as well, he gained not only valuable experience but also a certain renown as an expert and connoisseur, who was invited to serve on various juries and committees. Indeed, his cellar of fine wines was known not only in domestic and international archaeological circles but above all to a large circle of friends with whom he always enjoyed chatting and singing, a glass in hand. He was a pleasant companion, a friendly colleague, a diligent researcher, a kind teacher, always willing to offer advice and help, but above all, a good person.

In conclusion, it can be said that the rich body of work of Assoc. Prof. Bohuslav Klíma, RNDr., DrSc., has become an enduring part of the achievements of Czechoslovak archaeology as a whole. Future generations of Palaeolithic researchers, both domestic and international, will continue to draw upon his findings, publications, and hypotheses. However, his kind smile and gentle words will also be remembered by the many others he encountered.

Bohuslav Klíma Jr., Faculty of Education MU

Za PhDr. Zorou Trňáčkovou, CSc. (1931–2026)

Dne 12. června 2026 zemřela ve věku nedožitých 95 let PhDr. Zora Trňáčková, CSc. Své profesní působení zasvětila především archeologické vědě, a později výuce jazyků a překladatelství.

Rodačka ze Slavkova u Brna, narozená 14. července 1931, nastoupila po absolvování studia archeologie v roce 1954 do Archeologického

ústavu Československé akademie věd v Brně. V letech 1959–1969 působila ve Vlastivědném ústavu v Olomouci, odkud se následně vrátila do Archeologického ústavu ČSAV, kde setrvala až do odchodu na odpočinek v roce 1991.

Po řadu let stála v čele knihovny brněnského Archeologického ústavu Akademie věd. Díky jejímu systematickému a obětavému úsilí se knihovna významně rozšířila jak po stránce kvalitativní, tak kvantitativní a vybudovala si postavení zásadního fondu archeologické literatury pro Moravu a Slezsko. Její práce přispěla k vytvoření odborného zázemí, z něhož čerpaly – a dodnes čerpají – generace archeologů a archeoložek.

Odchod PhDr. Zory Trňáčkové, CSc., znamená ztrátu osobnosti, která svou dlouholetou a svědomitou prací významně přispěla k rozvoji moravské archeologie. Její jméno zůstane trvale spojeno s budováním jedné z nejvýznamnějších archeologických knihoven na Moravě, stejně jako s poznáním starších dějin Moravy.

Hedvika Bříňková, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Jiří Doležel, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.